

Чеберяк П. П.
Суддя Господарського суду міста Києва

ЗНАЧЕННЯ РЕВІЗІЇ У РОЗКРИТТІ Й РОЗСЛІДУВАННІ ЕКОНОМІЧНИХ ЗЛОЧИНІВ ТА ВИМОГИ ДО ЇЇ ПРОВЕДЕННЯ

Перебудова економіки України вимагає посилення контрольно-ревізійної роботи, що викликає потребу збільшення уваги до питань, пов'язаних з її організацією в нових умовах господарювання. Фінанси є важливою ланкою економіки держави, оскільки охоплюють відносини між державою та підприємствами всіх форм власності і господарювання; окремими підприємствами, колективами, організаціями тощо; державою та населенням, котрі пов'язані з розподілом, перерозподілом та використанням державних грошових фондів. Основними завданнями державного фінансового контролю є виявлення та попередження правопорушень у сфері фінансових відносин, оцінка ефективності і доцільності використання державних коштів, визначення доцільності і обґрунтованості рішень відповідних державних органів та посадових осіб із фінансових питань.

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні», ревізія - це метод документального контролю за фінансово-господарською діяльністю підприємства, установи, організації, дотриманням законодавства з фінансових питань, достовірністю обліку і звітності, спосіб документального викриття недостач, розтрат, привласнень та крадіжок коштів і матеріальних цінностей, попередження фінансових зловживань. Органами державної контрольно-ревізійної служби можуть бути проведені планові ревізії у підконтрольних установах, що передбачені в плані роботи органу державної контрольно-ревізійної служби або ж позапланові виїзні ревізії, які не передбачені в планах роботи і проводяться за наявності чітко визначених обставин, що передбачені в ст. 11 Закону України «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні».

Документальні ревізії можуть проводитися на вимогу правоохоронних органів як до, так і після порушення кримінальної справи. Відповідно до п.3 ст.8 закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», підрозділи, які здійснюють таку діяльність, мають право порушувати в установленому законом порядку питання про проведення перевірок фінансово-господарської діяльності підприємств, установ, організацій, незалежно від форм власності, та осіб, які займаються підприємницькою діяльністю або іншими видами господарської діяльності індивідуально, та брати участь в їх проведенні. Стаття 66 КПК України передбачає право особи, яка проводить дізнання, слідчого, прокурора та суду у справах, які перебувають у їх провадженні, вимагати проведення ревізій. Під час проведення ревізії з'ясується наявність і достовірність первинних документів, правильність оформлення та їхня якість, а також на підставі їх аналізу визначається доцільність, ефективність і законність витрат коштів. Метою цього виду ревізії є виявлення випадків розкрадання й незаконного використання коштів і матеріальних цінностей, а також розроблення заходів для покращання їх обліку і зберігання. Фактично ревізія передбачає перевірку не лише документації, а й наявності коштів, матеріальних цінностей. Перевіряється стан матеріальних і речових складів, перераховуються, зважуються і вимірюються товарно-матеріальні цінності тощо.

В разі призначення ревізії після порушення кримінальної справи слідчий у постанові

повинен вказати, яка матеріально-відповідальна особа або особи повинні бути обрєвізовані, за який період необхідно провести ревізію, перелік основних питань, котрі ревізор повинен вивчити та висвітлити в акті ревізії, інші конкретні питання, які ревізор повинен перевірити, строк закінчення ревізії та інші питання, викликані особливостями кримінальної справи, яка розслідується.

Документальні ревізії, що проводяться на вимогу правоохоронних органів, відрізняються від ревізій, які проводяться в адміністративному порядку тим, що для слідства часто становить інтерес не вся господарська діяльність певного чи іншого підприємства, а лише та її частина, котра може бути пов'язана з ймовірним злочинним діянням, з діяльністю конкретної посадової чи матеріально-відповідальної особи, тобто ревізор може застосувати вибірковий або комбінований методи перевірки фінансово-господарських операцій та ділянки виробництва, наприклад, перевірка частини документів за весь період ревізування або суцільна перевірка всіх документів за певний період часу.

Ревізії мають бути призначені не лише за місцем роботи обвинуваченого, але й за місцем роботи матеріально-відповідальних осіб тих підприємств, з якими обвинувачений перебував у злочинній змові. Водночас, якщо таку змову не встановлено, то підстав для призначення ревізії на інших підприємствах немає, проте ревізор, якому призначено ревізію, в зв'язку з перевіркою господарської діяльності обвинуваченого може провести зустрічну перевірку за документами, що зберігаються на таких підприємствах. Доволі часто ревізія, що призначається під час розслідування справи, проводиться в той час, коли обвинувачений утримується під вартою. За справами про економічні злочини взяття обвинуваченого під варту зумовлене тим, що перебуваючи на волі і маючи доступ до бухгалтерських документів, можливості спілкування із іншими особами, хоча і не причетними до злочину, але причетними до окремих господарських операцій, обвинувачений може протидіяти встановленню істини у справі. Однак в разі проведення ревізії за справами, де обвинувачений утримується під вартою, слідчий повинен забезпечити особисту участь цієї особи в інвентаризації матеріальних цінностей. Недотримання цієї вимоги створює можливості обвинуваченому оспорювати виявлені під час інвентаризації порушення й недоліки.

Окремі вимоги слід висувати до оформлення акту ревізії, зокрема його змістовної частини. Ознайомлення слідчого з актом ревізії повинно надавати можливість отримати обґрунтовані відповіді на низку важливих для подальшого розслідування справи питань, зокрема: що саме порушено (який нормативний документ, інструкція, постанова, наказ, додатки до наказу тощо) з вказівкою на конкретний пункт нормативного документу і з розкриттям сутності порушення; хто з посадових осіб допустив порушення (посадова чи інша матеріально-відповідальна особа); коли допущено порушення за вказівкою на дати, а за неможливості конкретизації з вказівкою періоду допущення порушень; чим викликане порушення, якими є його причини та умови, котрі сприяли порушенню; якими є наслідки порушення і конкретний розмір завданої шкоди. До акту ревізії обов'язково повинні бути додані відібрані ревізором письмові пояснення матеріально-відповідальних і посадових осіб за усіма виявленими фактами порушень і зловживань. Наявність таких пояснень дає змогу слідчому більш повно зрозуміти сутність, характер порушень, їх причини, оцінити повноту ревізії та спрогнозувати ймовірну поведінку обвинуваченого на досудовому слідстві. Однак слід зважати на те, що наявність таких пояснень не позбавляє слідчого обов'язку проведення

докладного допиту обвинуваченого за усіма епізодами порушень і недоліків, що виявлені ревізорами. Джерелом доказів у справі є не пояснення, що надані на вимогу ревізорів, а протоколи допитів, проведених слідчим, не зважаючи на збіжність чи істотні змістовні суперечності між поясненнями ревізорам та показаннями на допиті.